

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертацията на докторант Димитър Атанасов Мирчев на
тема:

ФИЛОСОФСКО – РЕЛИГИОЗНИ ПЪТИЩА ЗА ОНТОЛОГИЗИРАНЕ НА БОЖИЕТО БИТИЕ

за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

Професионално направление: 2.3. Философия

Научна специалност: История на философията

Темата на дисертацията е обосноваване на онтологичните основания на богословието, които определят православния догмат и тяхната релация с битието на Бога и битието на човека. Докторантът определя онтологичната тема като необходимо условие за разбирането на теологията и формулирането на догматичните принципи като истини на вярата.

Актуалността на темата се определя от изясняването на онтологичния генезис на православното християнство, което се основава на платонизма и неоплатонизма, както и от необходимостта за критика на съвременните форми на неоарианство, които се съдържат в протестантството. Актуалността на темата е свързана с разликата между онтологичния подход към проблема за обосноваването на битието на Бога в източното православие и онтичния подход за решаването на проблема в католицизма.

Целта на докторанта е реализацията на онтологична реконструкция на богословските учения от IVв. и Vв. и експликация на онтологизирането на битието на Бога, утвърждаването на християнските догматични принципи и опровергаване на ересите.

Поставената цел може да бъде постигната чрез онтологическа реконструкция на концептуализацията на битието на Бога в ученията на св. Атанасий Велики, св. Василий Велики, св. Григорий Богослов и св.

Григорий Нисийски, които определят развитието на православие и провеждането на компаративен анализ на онтологизацията на Бога в латинската патристика. Тезата на докторанта е, че обосноваването на троичния догмат в православие се основава на тринитарната онтология на платонизма и неоплатонизма, като на тази основа той съпоставя онтичността на ересите с православната онтология.

За постигането на изследователската цел, докторантът използва успешно следните научни методи: историко-философски, теоретично-системен, херменевтичен и компаративен.

Дисертационният труд се състои от увод, две глави, заключение и литература. Литературата съдържа над 80 заглавия на български, руски, френски и английски език.

В първа глава се реконструира онтологизацията на битието на Бога в гръцката патристика. На първите два Вселенски събора е приет троичния догмат, който се основава на онтологизирането на битието на Бога. Докторантът провежда онтологична критика на еретичните възгледи, като показва тяхното онтично основание, заимствано от учението на Аристотел. Учението на Арий се основава на принципа за субординацията и рационализация на триадологията. Субординационния принцип на Антиохийската школа е свързан с Аристотеловото учение, докато александрийската школа е повлияна от платонизма и неоплатонизма. Формирането на арианските идеи е под влиянието на Аристотел. Арий отстоява позицията, че за непостижимост и нероденост на Бога, като различното от Бога е сътворено. Логосът е различен по същността си от Бога защото е сътворен. Докторантът показва, че онтологичната теза на православие обосновава неродеността на Логоса и единството му с Бога. В този план, г-н Мирчев осъществява реконструкция на онтологичното разбиране на св. Атанасий Велики, като експлицира онтологичните основания на религията и осмислянето на битието на Бога. Съществуващото и несъществуващото са „добро“ и „зло“, като самите понятия получават онтологичен смисъл. Различаването на идеята за Бог от сетивните представи е определяща за платонизма и християнските богословски учения,

които отстояват онтологичното доказателство за битието на Бога. Проблемът за онтологизацията на битието на Бога се поставя като проблем за основанията на религията и проблема за спасението. Докторантът аргументира тезата, че сотериологичният и онтологичният проблем за св. Атанасий са свързани и спасението се разбира чрез битието на въплътения Бог.

Въплъщението е теологичният еквивалент на философската онтологизация на съществуването. Спасението е възможно чрез логоса, който определя битийното основание на сътвореното. Онтологическата реконструкция на докторанта обосновава тезата, че св. Атанасий въвежда положително богословие.

Докторантът осъществява херменевтичен анализ на ученията на св. Василий Велики, св. Григорий Богослов и св. Григорий Нисийски, които формулират принципите и категориите на ортодоксалното мислене. Никейският събор приема единсъщиятостта на ипостасите, като теоретичната основа е платоновата онтология. Паралелно с това възникват ереси като евномианство и савелианство. Евномианите отъждествяват същността на Бога с неговата нероденост, като „роден“ означава различие от същността и нейната онтология. Докторантът показва необходимостта от дефинирането на понятията „същност“ и „ипостас“ защото така може да се обоснове онтологично различие на Бог Син от сътвореното. По този начин се постига експликация на понятията същност и ипостас, като същността е битието на Бог. Така става възможно преодоляването на субординационния принцип и отстояване на онтологичната самостоятелност на ипостасите. Триадологичната проблематика е свързана със същността на Бога и трите ипостаси, като единната Божественост в три лица. По този начин битието на Бога се определя като ипостасно битие. Ипостасното битие е цялостно, като всяка ипостас изразява пълнотата на битието на Бога.

В своето изследване докторантът разглежда много задълбочено темата за синтезирането на принципите на неоплатонистката триадология с троичния догмат, защото така се преодолява субординацията. В тази връзка

той осъществява онтологична реконструкция на битийността на Бога в концепцията на Викторин

Анализът на г-н Мирчев е аргументиран и обосновава онтологичната теза, че Бог възбрането на Викторин е свръхбитие и „троесилен“. Трояката сила се изразява в цялостта, която е битие, живот и ум. Битие, живот и ум са определеностите, които неопределеният Бог придобива в словото, което проявява истинно съществуващото, което е и актуално съществуващо. Бог придобива актуалност чрез словото и логосът е определеното на Бога като умопостигаемо битие. По този начин се осъществява синтеза с неоплатонисткия принцип за Единното. Теологичната триадологична концепция се основава на платоновото схващане за битие. Самораздвоявайки се Бог се самопоражда и така се обосновава равенството на ипостасите и тяхното единство. Това разбиране елиминира субординацията на арианската онтична йерархия и е в съответствие с възгледа на Порфирий, за преодоляване на субординацията. Преходът от неопределеност към определеност изисква онтологията да се разглежда като определено битие. Тринитарната онтология определя сотирологичния смисъл на боговъплъщението. Докторантът обосновава тезата, че сотирологията има онтологичен генезис. Той разглежда инвариантността на тринитарната онтология в разбирането на св. Амвросий за едносъщиято и за равночестността на Третото Лице с другите. Духът да свидетелства за Бога и остава недостъпен за тварното познание. Духът е изпълнен с богопознание, и е различен по природата си от тварното същество. Той е безкраен, несътворен, защото всяко сътворено същество е ограничено от собствената си природа. Докторантът разглежда проблема за името от онтологичната позиция за едносъщиято и обосновава тезата, че името на Светия Дух е същото, което е и името на Сина и на Отца. Онтологизирането на битието на Бога изключва онтологичната природа на злото. Злото няма собствена природа и може да бъде само несъвършенство, тъй като битието и блаженството имат източника си единствено във висшето благо. Тази теза е свързана с платонизма и неоплатонизма. На тази философска основа, докторантът експлицира онтологизацията на битието на Бога в учението на

бл.Августин. Той просмисля фундаментални онтологични понятия като това за субстанция, чрез което се превежда гръцкия термин *ousia*, и предлага вместо него да се употребява понятието есенция. Субстанцията е понятие, което предполага акциденции. Същността на Бога е експлицирана чрез понятието есенция, която е неизменна и несъставна и определя единосьщието на Бога в три Лица. Бог Троица има единната природа на висшето благо, което е несътворено и неизменно. Аргументите на бл.Августин са в защита на възгледа, че същността на троичния Бог не е нещо различно от Неговите свойства. Божията същност е проста, защото не е свойствено за нея да има нещо, което би могла да губи или да придобива.

Докторантът отстоява онтологичната теза на бл. Августин, че различаването на три Лица не означава субординационно разбиране за Бога. Именуването на трите Лица е в тяхната съотносителност, в отношението им едно спрямо друго и отношението на Бога към творението. Докторантът интерпретира учението на бл.Августин чрез неговото доказателство за битието на Бога. С това доказателство се постига опровержение на скептицизма и обосноваване на вярата и експликация на битийния принцип на съществуването. Онтологичното доказателство на бл.Августин става основа за обосноваването на философския принцип на Декарт.

Съществен научен резултат на докторанта е доказаната теза, че догматичните принципи на християнството са утвърдени на основата на онтологизацията на битието на Бога. Онтичното тълкуване на тези принципи и добавянето на нови догматични положения неизбежно води до нарушаването на онтологичния генезис и разбирането на православното християнство, и елеминирането на онтологизирането на битието на Бога. Резултатът от тези изменения е ревизия на догматичното учение на християнството. Това се случва в католическата схоластика, когато Тома Аквински въвежда аристотеловата парадигма в богословието и от онтологизация на битието на Бога се приема онтичната форма на съществуване, което дава основания за възникването на космологически доказателства за битието на Бога. По този начин се променя схващането на битийните основания на религията, като доминация получават етическите

критерии и спасението се основава на етически норми. Развива се схващането за онтичните основания на християнската религия в протестантството, което е предпоставка за подмяна на автентичния онтологичен генезис на боговъплъщението. Реконструкцията на философско-богословската традиция е необходима за формулирането на ортодоксалните интерпретации на онтологизирането на Битието на Бога. Изводите на докторанта са много добре обосновани и доказват евристиката на онтологичния метод за експликацията на философските и богословски основания на православие

Напълно съм съгласен с приложената справка за приносите в дисертацията. Формулираните приноси са съдържателно експлицирани и защитени в дисертацията.

Езикът, на който е написана дисертацията, е прецизен и показва много добрите познания на докторанта в областта на богословието, старогръцката и средновековната философия.

Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертацията и е написан според формалните структурни изисквания.

Заклучение: Дисертационният труд на Димитър Мирчев на тема: „ФИЛОСОФСКО-РЕЛИГИОЗНИ ПЪТИЩА ЗА ОНТОЛОГИЗИРАНЕ НА БОЖИЕТО БИТИЕ“ представлява оригинално и завършено изследване, което съдържа научни резултати.

Убедено препоръчвам на членовете на научното жури да присъдят на Димитър Мирчев образователната и научна степен “Доктор”.

18.04.2016

Благоевград

доц. д-р Георги Донев